

Lange termijn effecten van Home-Start op opvoeden en kindgedrag.

Jo.M.A. Hermanns¹, Jessica J. Asscher, Bonne J.H. Zijlstra, Peter J. Hoffenaar, Maja Dekovic

Februari 2013

Samenvatting²

Introductie

Binnen Home-Start bezoeken getrainde vrijwilligers gezinnen met jonge kinderen. De interventietheorie achter Home-Start is: a. het welzijn van de moeders stijgt, b. de ervaren opvoedcompetentie stijgt, c. het opvoedgedrag sluit beter aan bij de kinderen, d. het gedrag van kinderen verbetert.

Eerdere studies naar Home-Start in Nederland lieten positieve veranderingen in gezinnen zien. Hermanns, Venne-van-de, en Leseman (1997) volgden 43 Home-Start gezinnen. De moeders rapporteerden minder stress over de opvoeding, een toename in ervaren opvoedcompetentie en welzijn. Ook rapporteerden moeders vooruitgang in specifieke gezinszaken, zoals beter contact met hun kinderen, meer zelfvertrouwen en versterkte relaties binnen het gezin. In een onderzoek door Asscher, Hermanns en Dekovic (2008) zijn de volgende positieve effecten door moeders gerapporteerd: vergroting van hun opvoedcompetentie, minder depressieve gevoelens, meer consequent opvoedgedrag en een vermindering van negatief, controlerend opvoedgedrag. Asscher, Dekovic, Prinzie en Hermanns (2008) toonden aan dat deze veranderingen klinisch significant waren, omdat bij de nameting een substantieel aantal (39 tot 84%) van de Home-Start moeders rapporteerden op een niveau gelijk aan moeders in een normgroep, op de domeinen: welbevinden, opvoedgedrag en kindgedrag. Dekovic et al (2010) testte het verandermechanisme van Home-Start en toonde aan dat de resultaten aansluiten bij de interventietheorie: Home-Start zorgt voor veranderingen in de gevoelens over opvoedcompetentie, die op hun beurt de veranderingen in het opvoedgedrag voorspellen.

Kortom: Home-Start lijkt in staat om gezinnen met jonge kinderen te steunen bij problemen in hun dagelijks leven. Een belangrijke vraag is of de gevonden effecten over langere tijd behouden blijven. Ook is het de vraag of de positieve interactie die in gezinnen ontstaat, terug te zien is in een vermindering van gedragsproblemen bij kinderen. Om deze vragen te kunnen beantwoorden zijn drie meetmomenten toegevoegd aan de eerdere studie. Een meetmoment één maand na de start van Home-Start, en twee meetmomenten op 12 en 49 maanden na het eerste meetmoment.

¹ De eerste vier auteurs zijn werkzaam bij de Universiteit van Amsterdam, Maja Dekovic bij de Universiteit Utrecht.

² Deze samenvatting is samengesteld door Neel de Bruyn, landelijk steunpunt Home-Start

Drie groepen

In het onderzoek zijn drie groepen onderscheiden: a. een Home-Start groep, b. een controlegroep (met verhoogde opvoedstress, en behoefte aan steun) en een normgroep (geen verhoogde opvoedstress en geen behoefte aan steun). Door moeders zijn diverse vragenlijsten ingevuld, op vijf meetmomenten.

De meetmomenten en aantallen gezinnen in de groepen worden hieronder weergegeven:

	Home-Start	controlegroep	normgroep
T 1 (vooraf)	59	56	36
T 2 (na 1 maand HS)	59	56	35
T 3 (bij afsluiting HS)	58	56	36
T 4 (12,5 maanden na T1)	55	55	35
T 5 (49,2 maanden na T1)	33	45	34

De gezinnen in de Home-Start groep waren na ruim drie jaar het moeilijkste op te sporen, vanwege meerdere verhuizingen, vandaar dat deze groep bij T5 vrij klein is.

De samenstelling van de drie groepen maakte een directe vergelijking tussen de groepen niet mogelijk. Zo bleken de gezinnen in de Home-Start groep meer stressvolle levensgebeurtenissen en een lager inkomen te hebben dan de gezinnen in de controlegroep. Daarom is in de studie gekeken naar de ontwikkeling van welzijn, opvoeden en kindgedrag *binnen* de drie groepen, en is minder gebruik gemaakt van vergelijking *tussen* de groepen.

Instrumenten en resultaten

Hieronder worden de meetinstrumenten en de resultaten beschreven.

Welzijn (maternal well-being)

Welzijn is gemeten op basis van drie onderdelen: tevredenheid (satisfaction with life scale), depressieve gevoelens

(parenting stress index-revised) en gevoelens van competentie (parenting stress index).

De Home-Start groep laat een significante toename zien in de schalen voor tevredenheid en opvoedcompetentie (van T1 tot T4) . Bij T5 is een trend voor een verdere toename in tevredenheid. In de Home-Start groep is een significante afname te zien in depressieve gevoelens. Deze afname zet zich voort van T3 tot T5. De controle- en de normgroep laten geen veranderingen zien op welzijn.

Opvoedgedrag

(maternal behavior /parenting)

Opvoedgedrag is geoperationaliseerd door drie aspecten van opvoedgedrag te meten: consequent opvoedgedrag (Parenting Dimensions Inventory), responsiviteit (Nijmegen Parenting Questionnaire) en afwijzing (Parenting Stress Index).

De Home-Start groep laat een significante vooruitgang zien op consequent opvoedgedrag tussen T1 en T3. Ook is er in deze periode een trend voor een daling in afwijzing. In de periode van T3 tot T5 is een trend te zien voor een toename in responsiviteit in de Home-Start groep. De controle- en de normgroep laten geen veranderingen zien op opvoedgedrag.

Kindgedrag

Moeders hebben over het gedrag van hun kind gerapporteerd met de Child Behaviour Check List. Aspecten die aan de orde komen: opstandig gedrag, hyperactief gedrag, affectieve problemen en angstig gedrag.

Op kindgedrag laten alle drie de groepen verandering zien.

Voor opstandig gedrag laten zowel de Home-Start groep als de controlegroep een significante daling zien tussen T1 en T3. Voor de periode van T3 tot T5 is er een verdere significante afname in de Home-Start groep en een trend in deze richting in de controlegroep. Wat betreft hyperactief gedrag laat de controlegroep een significante daling zien van T1 tot T3, en alle groepen laten een significante daling zien van T3 tot T5. Voor affectieve problemen is alleen in de Home-Start groep een significante daling te zien, zowel van T1 tot T3, als van T3 tot T5.

Angstig kindgedrag laat alleen een significante daling zien van T1 tot T3 in de Home-Start groep.

Discussie

De Home-Start groep laat positieve veranderingen zien op zowel welzijn van moeders, als op hun opvoedgedrag, als op kindgedrag. De veranderingen in de onderzoeksperiode zijn meer uitgesproken in de Home-Start groep dan in de controlegroep, en zelfs meer frequent dan in de normgroep.

Deze resultaten suggereren langdurende veranderingen door de huisbezoeken van vrijwilligers, die vraaggericht steun verlenen.

Dit patroon ondersteunt de interventietheorie. Het vergroten van ouderlijk welzijn en ouderlijk functioneren heeft een positieve invloed op de ontwikkeling van kinderen.

Veranderingen zijn geobserveerd op een breed terrein van opvoeden en kindgedrag. Ook dit is in lijn met de interventietheorie dat effectieve ondersteuning het proces van zelfregulering in gezinnen bevordert op een basaal niveau en daardoor een brede uitstraling in positieve effecten laat zien. Opvallend is dat de verbeteringen in

welzijn, opvoeden en kindgedrag op lange termijn blijvend zijn. Dit suggereert ook dat de interventie gezinnen in staat stelt om om te gaan met nieuwe uitdagingen en nieuwe ontwikkelingsstadia.

Deze studie kent een aantal zwakheden. De toewijzing aan de controlegroep is niet gerandomiseerd. Dit bleek in de praktijk niet te realiseren. Daarnaast is de controlegroep niet volledig vergelijkbaar met de experimentele groep.

Een andere zwakheid is het aantal drop-outs in het onderzoek, waardoor de groepsgrootte vrij klein was. Ook is een beperking dat de kindfactoren gebaseerd zijn op rapportage van de moeders. De studie zou overtuigender zijn als er meerdere informanten bij betrokken waren geweest.

Toch suggereren de resultaten positieve, langdurige veranderingen op verschillende domeinen van gezinsfunctioneren in gezinnen met steunbehoefte, op basis van een goedkope interventie door vrijwilligers. Deze uitkomsten dragen bij aan eerder onderzoek waarin Home-Start een veelbelovende gezinsinterventie blijkt te zijn, die meer onderzoek verdient.

Referenties

Asscher, J., Dekovic, M., Prinzie, P., & Hermanns, J. (2008). Assessing change in families following the Home-Start parenting program: Clinical significance and predictors of change. *Family Relations*, 57 (3), 354-361.

Asscher, J.J., Hermanns, J.M.A., & Dekovic, M (2008). Effectiveness of the Home-Start parenting support program: Behavioral outcomes for parents and children. *Infant Mental Health Journal*, 29, 95-113.

Dekovic, M., Asscher, J., Hermanns, J., Reitz, E., Prinzie, P., & Akker, A. v.d. (2010). Tracing change in families who participated in het Home-Start parenting program: Parental sense of competence as mechanism of change. *Prevention Science*, 11 (3), 263-274

Hermanns, J., Venne-van-de, L., & Leseman, P. (1997). *Home-Start geëvalueerd*. Amsterdam: SCO Kohnstamm Instituut.